

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی
وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

مبانی فقهی و حقوقی فرزند خواندگی با تکیه بر آرای حضرت امام خمینی (س)

استاد راهنما:

حضرت آیت الله سید محمد موسوی بجنوردی

استاد مشاور:

حجت الاسلام و المسلمین دکتر عیسی ولایی

پژوهشگر:

حکیمه نخعی امرودی

بهمین ۸۹

کلیه حقوق مادی و معنوی این پایان نامه متعلق به پژوهشکده می باشد.

چاپ پایان نامه و استخراج مقاله از پایان نامه باید به نام پژوهشکده، با تأیید استاد راهنما و با مجوز معاونت پژوهشی باشد.

اثری کوچک است، خیلی کوچک و شاید هیچ اما به یاد عهد قدیم و رسم ندیم تعلیم می شود به :

مجلس شورای اسلامی - تهران - ۱۳۸۵

محضر مولا و آقا امام زمان «عج»

پدر بزرگواریم که با غیرت خود الفبای زندگی را به من آموخت

مادر فداکارم که از اول آفرینش هیچ واژه ای نتوانسته مهر او را معنی کند

شماره: ۵۶۰۵۰۰۰۰
تاریخ: ۱۳۸۹/۱۱/۴
پست:

پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی

وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی

باسمه تعالی

صورتجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

با حمد و سپاس به درگاه خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولیعصر (عج) و با درود و سلام به روان پاک حضرت امام خمینی (س) جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

خانم حکیمه نخعی امرودی دانشجوی رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی

تحت عنوان: «مبانی فقهی و حقوقی فرزندخواندگی با تکیه بر آرای حضرت امام خمینی (س)»
در تاریخ ۸۹/۱۱/۲ با حضور هیأت داوران در پژوهشکده امام خمینی (س) برگزار گردید و به موجب آیین نامه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد، ارزشیابی هیأت داوران به شرح زیر تعیین گردید:

قبول با درجه عالی
 قبول مشروط با درجه: (با اصلاح)
 امتیاز:
 دفاع مجدد
 مردود
مرجع تأیید نهایی:

شرح اصلاحات مورد نیاز:

۱-
۲-

توضیح: بنا به مصوبه کمیسیون تخصصی آموزش و پژوهش پژوهشکده امتیاز پایان نامه‌ها به شرح زیر مشخص میگردد:

الف) قابل قبول از	ب) مردود
۱- قبول با درجه عالی	۱- قبول با درجه خوب
۲- قبول با درجه بسیار خوب	۲- قابل قبول
۱۴ به بالا	کمتر از ۱۴

اعضای هیأت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضاء
۱- استاد راهنما:	حضرت آیت الله سید محمد موسوی بجنوردی	استاد	
۲- استاد مشاور:	جناب آقای دکتر عیسی ولایی	استاد	
۳- استاد ناظر:	جناب آقای دکتر ابوالقاسم نقیعی	استاد	
۴- استاد ناظر:	حضرت آیت الله عباسعلی روحانی	استاد	

امضاء مدیر گروه:
امضاء نماینده تحصیلات تکمیلی:
امضاء مدیریت تحصیلات تکمیلی:

تهران: خیابان فردوسی شمالی، ابتدای خیابان شهید تقوی (کوشک) پلاک ۶۲، تلفن ۴-۶۶۷۴۴۰۹۰ و ۷-۶۶۷۴۲۰۲۲، شماره: ۶۶۷۴۲۸۲۵، کد پستی: ۴۵۶۸۹۳۳۸

پست الکترونیک: info@ri-khomeini.com

وب سایت اینترنتی: www.ri-khomeini.com

هو العليم

سپاس خدایی را که نیکویی های آفرینش را برای ما برگزید و سپاس خدایی را که سیاهی ندانستن را از من زدود و هزار سپاس از برای او

به مصداق «من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق» بسی شایسته است از استاد فرهیخته و فرزانه حضرت آیت الله سید محمد موسوی بجنوردی (دام ظلّه) که علی رغم ضیق وقت و مشغله فراوان همواره راهنما و راه گشای اینجانب در نگارش این پایان نامه بوده اند تقدیر و تشکر نمایم.

واز استاد ارجمند حجت الاسلام و المسلمین دکتر عیسی ولایی که از ابتدای جمع آوری مطالب تا اتمام کار از مشاوره های گرانقدر خویش مرا بهره مند ساختند تشکر می نمایم.

و در پایان از همه کسانی که از گذشته تا کنون، مرا در راه رسیدن به اهدافم یاری نموده اند صمیمانه قدردانی می نمایم.

چکیده

پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی

مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد
رشته تحصیلی: فقه و مبانی حقوق اسلامی
عنوان پایان نامه: مبانی فقهی و حقوقی فرزند خواندگی با تکیه بر آرای حضرت امام خمینی (س)
نام و نام خانوادگی دانشجو: حکیمه نخعی امرودی
استاد راهنما: حضرت آیت الله سید محمد موسوی بجنوردی
استاد مشاور: حجت الاسلام و المسلمین دکتر عیسی ولایی
تاریخ شروع پایان نامه: ۱۳۸۸/۱۱/۷
تاریخ اتمام پایان نامه: ۱۳۸۹/۱۱/۲
<p>فرزند خواندگی یعنی ایجاد رابطه ادعایی پدر- فرزندی یا مادر- فرزندی بین طفل (فرزندخوانده) و زن و شوهری که خواهان فرزندخواندگی اند. این امر سابقه طولانی در تاریخ زندگی بشر دارد. در زمان جاهلیت، نیز مرسوم بوده و فرزند خوانده از تمام حقوق و تکالیف فرزند واقعی برخوردار بوده است. پیامبر اکرم (ص)، زید بن حارثه را به عنوان فرزند خوانده خود برگزیدند. تا اینکه با نزول آیات ۴ و ۵ سوره احزاب فرزندخواندگی به معنایی که در زمان جاهلیت وجود داشت نسخ گردید، اما اصل فرزندخواندگی مورد تأیید اسلام می باشد.</p> <p>به پیروی از دستورات اسلام، در ایران نیز قانون حمایت از کودکان بی سرپرست مصوب اسفند ماه ۱۳۵۳ در جهت حمایت از این کودکان جریان فرزند خواندگی را هدایت می کند و متولی اجرای این قانون، سازمان بهزیستی می باشد.</p> <p>به موجب قانون مزبور خانواده های فاقد فرزند، با رعایت ضوابطی می توانند کودکان بی سرپرستی که شرایط مقرر در این قانون را دارا می باشند سرپرستی نمایند. نخست خانواده ای که متمایل به سرپرستی از چنین کودکانی می باشند دادخواست خود را از طریق سازمان بهزیستی به دادگاه تقدیم و دادگاه نیز پس از رسیدگی صلاحیت ها و مراعات مواد قانونی رأی خود را در دو مرحله صادر می نماید. مرحله اول یک دوره آزمایشی ۶ ماهه است که بعد از انقضای این مدت، در صورتی که زوجین هنوز بر تقاضای خود باقی باشند و وضعیت جسمی و روحی طفل نیز رضایت بخش باشد دادگاه کودک را برای سرپرستی دائم به آن ها می سپارد. با صدور حکم سرپرستی، بعضی از حقوق و تکالیف اولاد و پدر و مادر مانند حق حضانت و نفقه در رابطه بین طفل و سرپرستان او جاری می شود که در مواد ۱۱ و ۱۴ قانون مذکور بیان شده است. اما محرومیت از برخی دیگر از حقوق مانند ارث و محرمیت بین آن ها همچنان پابرجاست. یکی از معضلات فرزند خواندگی در دین مبین اسلام مسأله محرمیت و ارث می باشد. فقهای بزرگوار اسلام با الهام از دستورات حیات بخش اسلام برای رفع مشکلات مذکور چاره اندیشی کردند و با صدور فتاوای خود مسأله ارث را با وصیت ثلث اموال توسط سرپرست و یا بخشش در زمان حیات و مسأله محرمیت را از راه رضاع و مصاهره حل نمودند.</p> <p>رابطه سرپرستی با تقاضای سرپرست یا دادستان و یا توافق خود طفل با سرپرست بعد از رسیدن به سن بلوغ قابل فسخ است.</p> <p>کلمات کلیدی: فرزند خوانده، پدر خوانده، مادر خوانده، ولایت، حضانت، وراثت.</p>

Abstract

Imam Khomeini and Islamic Researching center

Academic Degree: M.A.
Major: jurisprudents and Islamic law
Titel of Thesis: Foundations of jurisprudential and legal adaption whit emphasize to Imam khomeinis views.
Student,s Name and Surname: Hakimeh Nakhai Amroodi
Supervisor: M.R said mohammad mosavi bojnordi
Advisor: M.R isa velai ph.D
Start date of the Thesis: ۲۷ /۱/۲۰۱۰
Finished date of the Thesis: ۲۲/۱/۲۰۱۱
<p>Abstract:</p> <p>Adoption of artificial means to create relations - paternity or the mother - child between the child (adopted child) and the couple are seeking adoption. This long history has on human life. At the time of ignorance, and the adopted child customary rights and obligations of all real son has enjoyed.</p> <p>Prophet (PBUH), Zaid bin Harsh as their foster child adopted. Then the sura sink verses ۴ and ۵ to mean that the parties at the time of adoption of ignorance there were copies, but the principle of adoption is approved by Islam.</p> <p>To follow the commands of Islam in Iran to support the children without guardians of law adopted in March ۱۳۵۳ to support these children during the adoption and sponsorship drives this legislation, is a welfare organization.</p> <p>Under the law families without children, with rules on children without supervision conditions set forth in this Act shall have the custody. First a family tends to have custody of such children through their petitions to the State Welfare Organization presented to the court and the court of competent care and legal compliance materials to vote in two stages exports. First stage of a six-month trial period that expires after this period, if the couples are still left on your application and physical and mental condition the child is also satisfactory to the court the child to the permanent guardianship Spard.</p> <p>With Sdvrhkm supervision, some children and the rights and obligations as parents in custody and alimony and child relationship between her supervisors are now the law of the material ۱۱ and ۱۴ is expressed. But the deprivation of other rights such as inheritance and confidentiality between them remains. One of the problems in the adoption of Islam is the issue of privacy and inheritance. great jurists of Islam inspired the Muslim section of instructions for life remedy these problems and they issued their Ftavay problem with inheritance testamentary guardian or a third of its property by giving the life and times through the issue of privacy and the intention Msahrh were resolved.</p> <p>Supervisory relationship with the attorney or guardian, or ask your child deal with the supervisor after reaching puberty, is revocable.</p> <p>Key words: adopted child, step mother, step father, outhority, fostering, heritage.</p>

الموجز

مهد البحوث للامام الخميني و ثوره الاسلاميه

المقطع الدراسي: الماجستير
القسم الدراسي: الفقه و المبادئ الحقوق الاسلاميه
عنوان الرسالة: مبادئ الفقهى و الحقوقى التبنى مع مراعاة آراء الامام الخميني (س)
الاسم و الكنيه الطالب: حكيمه نخعى امرودى
استاد الدليل: سماحه آيه الله سيد محمد موسى بجنوردى
الاستاذ المستشار: سعادة السيد الدكتور عيسى ولايى
تاريخ المباشرة الرسالة: ۱۱ صفر ۱۴۳۱
تاريخ الانقضاء الرسالة: ۱۷ صفر ۱۴۳۲
الموجز: التبنى هو انشاء علاقه غير حقيقه الاب و الولد أو الام و الولد بين الطفل و الزوجين الذين طالبا التبنى. هذا الامر يشتمل سابقه طويله فى طول التاريخ الحياه البشريه و متداوله فى عصر عباده الاوثان و المتبنى يتمتع من جميع الحقوق و الوظائف كالولد الحقيقى. و اختار النبي الاكرم (ص) زيد بن حارثه للتبنى حتى يتنزل الآيات الرابع و الخامس من سوره الاحزاب التى تنسخ التبنى بمعناه فى الجاهليه. و لكن اصل التبنى يويد فى الاسلام.
اليوم بالتبعيه من الاحكام الاسلاميه فى ايران يودى قانون حمايه من الاطفال بلا مراقب هذا الجريان. و قيم الانفاذ القانون المنظمه الاجتماعيه. وفقا لهذا القانون العايلات التى ليست لديهم اطفال تمكن باطفال بلا مراقب مع مراعاة شرايط ثابت فى هذا القانون. ابتداء العايله التى ترغب بالحمايه عن هذه الاطفال تقدم العريضه من خلال المنظمه الرعايه الاجتماعيه بالمحكمه ثم المحكمه تصدر رأيه فى مرحلتين بعد التحقيق الاختصاصات و مراعاة المواد القانونيه. المرحله الاولى مرحله تجريبه لسته اشهر بعد انقضاء هذه المده اذا الأزواج تكون ثابتا فى طلبهم و وحاله الطفل الجسديه و العقليه كان مرضيه، المحكمه يسلم الطفل لحضانه الدايمة .
مع صدور الحكم الحضانه يجرى بعض الحقوق و الالتزامات الاولاد والآباء مثل الحضانه و النفقه فى العلاقه بين الطفل و مراقبيه الذى قد اوضح فى الماده الحاديه عشره و الرابعه عشره من قانون ولكن الحرمان من الحقوق الأخرى ، مثل الميراث و السريه بينهما لا يزال قائما. الميراث و المحرميه واحده من المشاكل التبنى فى الاسلام . علاج فقهاء الاسلام العظيمه لرفع المشكلات المذكور مستوحاه من اوامر المحيى يحلوا المساله الميراث مع صدور فتاواهم بالوصيه من ثلث الاموال أو الهبه فى زمن الحياه المراقب و المسئله المحرميه من طريق الرضاع و المصاهره.
علاقه الرعايه يكون رجعيًا مع الطلب المراقب أو المدعى العام أو الاتفاق المراقب و الطفل بعد بلوغه.
المفردات الرئيسيه: المتبنى، متبن، مريبه، ولايه، حضانه، وراثه.

فهرست اجمالی

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
	فصل اول: کلیات
۵	بخش اول: مفاهیم
۷	بخش دوم: ماهیت فرزند خواندگی
۷	بخش سوم: فواید فرزند خواندگی
۹	بخش چهارم: تاریخچه فرزند خواندگی
	فصل دوم: فرزند خواندگی در آیات و روایات
۲۴	بخش اول: آیات و روایات در مدح سرپرستی یتیمان
۳۲	بخش دوم: آیات و روایات در منسوخ شدن فرزند خواندگی به معنای جاهلیت
	فصل سوم: شرایط فرزند خواندگی
۴۱	بخش اول: شرایط زوجین سرپرست
۴۷	بخش دوم: شرایط فرزند خوانده
۴۹	بخش سوم: تشریفات واگذاری طفل و مرجع صالح
	فصل چهارم: آثار حکم سرپرستی
۵۶	بخش اول: نفقه
۵۹	بخش دوم: حضانت و تربیت طفل
۶۱	بخش سوم: اطاعت فرزند خوانده از سرپرست ها
۶۲	بخش چهارم: نام خانوادگی
۶۳	بخش پنجم: اداره اموال و نمایندگی قانونی (ولایت)
۶۶	بخش ششم: حرمت نکاح
۷۵	بخش هفتم: ولایت فرزند خوانده بعد از فوت پدر خوانده

۷۶	بخش هشتم: وصایت
۷۷	بخش نهم: توارث
۸۰	بخش دهم: آثار حکم سرپرستی نسبت به اشخاص ثالث و خانواده حقیقی فرزندخوانده
	فصل پنجم: قطع رابطه فرزند خواندگی
۸۳	بخش اول: پایان سرپرستی و اعلام بطلان آن
۸۹	بخش دوم: تعارض قوانین در فرزند خواندگی
۹۸	نتیجه گیری
۱۰۰	منابع و مأخذ

فهرست تفصیلی

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
	فصل اول: کلیات
۵	بخش اول: مفاهیم
۵	۱. تعریف لغوی
۶	۲. تعریف اصطلاحی
۷	بخش دوم: ماهیت فرزند خواندگی
۷	بخش سوم: فواید فرزند خواندگی
۹	بخش چهارم: تاریخچه فرزند خواندگی
۱۰	۱. فرزند خواندگی در عهد انبیای الهی
۱۰	۱-۱ فرزند خواندگی در زمان حضرت یعقوب(ع)
۱۱	۱-۲ فرزند خواندگی در زمان حضرت موسی(ع)
۱۱	۲. فرزند خواندگی در ادیان الهی
۱۱	۲-۱ فرزند خواندگی زردشتیان
۱۲	۲-۱-۱ انواع فرزند خوانده در قوانین زردشتی
۱۳	۲-۱-۲ شرایط فرزند خواندگی زردشتیان
۱۳	۲-۱-۳ مقررات فرزند خواندگی زردشتیان
۱۴	۲-۱-۴ پلگذاری
۱۴	۲-۱-۴-۱ تعریف پلگذاری
۱۵	۲-۱-۴-۲ تشریفات پلگذاری
۱۵	۲-۲ فرزند خواندگی مسیحیان
۱۵	۲-۲-۱ شرایط فرزند خواندگی مسیحیان
۱۷	۲-۲-۲ آثار و نتایج فرزند خواندگی مسیحیان

- ۱۷ ۳-۲-۲ قطع رابطه فرزند خواندگی مسیحیان
- ۱۷ ۳-۲ فرزند خواندگی یهودیان
- ۱۸ ۳. فرزند خواندگی در عربستان
- ۱۹ ۴. فرزند خواندگی رومیان قدیم
- ۲۰ ۵. فرزند خواندگی بابلیان
- ۲۱ ۱-۵ اقسام فرزند خواندگی در قوانین بابلی
- ۲۱ ۲-۵ فسخ فرزند خواندگی
- ۲۱ ۶. فرزند خواندگی در حقوق موضوعه ایران

فصل دوم: فرزند خواندگی در آیات و روایات

- ۲۴ بخش اول: آیات و روایات در مدح سرپرستی یتیمان
- ۲۴ ۱. آیات قرآن کریم
- ۲۴ ۱-۱ آیه ۲۲۰ سوره بقره
- ۲۶ ۱-۲ آیه ۲ سوره نساء
- ۲۷ ۱-۳ آیه ۳ سوره نساء
- ۲۸ ۱-۴ آیه ۶ سوره نساء
- ۲۹ ۱-۵ آیه ۳۴ سوره اسراء
- ۳۱ ۲. روایات
- ۳۲ بخش دوم: آیات و روایات در منسوخ شدن فرزند خواندگی به معنای جاهلیت
- ۳۲ ۱. آیات قرآن کریم
- ۳۲ ۱-۱ فرزندخواندگی زید بن حارثه
- ۳۷ ۲. روایات

۳۸ ۳. دیدگاه فقهاء

فصل سوم: شرایط فرزند خواندگی

۴۱ بخش اول: شرایط زوجین سرپرست

۴۱ ۱. وجود علقه زوجیت بین زوجین سرپرست

۴۲ ۲. اقامت داشتن زوجین سرپرست در ایران

۴۳ ۳. تراضی زوجین سرپرست

۴۳ ۴. فرزند نداشتن زوجین سرپرست

۴۴ ۵. داشتن سن لازم

۴۴ ۶. صلاحیت اخلاقی زوجین سرپرست

۴۴ ۷. اهلیت قانونی زوجین سرپرست

۴۵ ۸. نداشتن سابقه کیفری مؤثر زوجین سرپرست

۴۵ ۹. تمکن مالی زوجین سرپرست

۴۶ ۱۰. مبتلا نبودن زوجین سرپرست به بیماری های صعب العلاج

۴۷ ۱۱. عدم اعتیاد زوجین سرپرست

۴۷ ۱۲. تدین به دین اسلام

۴۷ بخش دوم: شرایط فرزند خوانده

۴۸ ۱. سن کودک

۴۸ ۲. ناشناس بودن خانواده کودک

۴۹ بخش سوم: تشریفات واگذاری طفل و مرجع صالح

۴۹ ۱. دادگاه صالح

۵۰ ۲. نحوه تکمیل دادخواست و مراحل رسیدگی

۵۲ ۴. سرپرستی آزمایشی

۵۳ ۳. سرپرستی دائم

فصل چهارم: آثار حکم سرپرستی

۵۶	بخش اول: نفقه
۵۶	۱. تعریف نفقه
۵۶	۲. اسباب نفقه
۵۷	۳. نفقه و فرزند خواندگی
۵۹	بخش دوم: حضانت و تربیت طفل
۵۹	۱. تعریف حضانت
۶۰	۲. حضانت در فرزند خواندگی
۶۱	بخش سوم: اطاعت فرزند خوانده از سرپرست ها
۶۱	۱. تعریف اطاعت
۶۲	۲. اطاعت فرزند خوانده
۶۲	بخش چهارم: نام خانوادگی
۶۳	بخش پنجم: اداره اموال و نمایندگی قانونی (ولایت)
۶۳	۱. تعریف ولایت
۶۳	۲. اقسام ولایت
۶۴	۳. ولایت و فرزند خواندگی
۶۶	بخش ششم: حرمت نکاح
۶۶	۱. انواع قرابت (اسباب تحریم)
۶۶	۱-۱ نسب
۶۷	۲-۱ رضاع
۶۹	۳-۱ مصاهره
۶۹	۲. حرمت نکاح در فرزند خواندگی
۷۱	۳. راه های ایجاد محرمیت
۷۵	بخش هفتم: ولایت فرزند خوانده بعد از فوت پدر خوانده
۷۶	بخش هشتم: وصایت
۷۶	۱. تعریف وصیت
۷۶	۲. تعریف وصایت

۳. وصایت و فرزند خواندگی ۷۶
- بخش نهم: توارث ۷۷
۱. تعریف ارث ۷۷
۲. موجبات ارث ۷۷
۳. توارث در فرزند خواندگی ۷۸
- بخش دهم: آثار حکم سرپرستی نسبت به اشخاص ثالث و خانواده حقیقی فرزندخوانده ۸۰
۱. قطع نشدن رابطه فرزند خوانده با پدر و مادر خوانده ۸۰
۲. رابطه نداشتن فرزند خوانده با اقارب نسبی و رضاعی سرپرست ها ۸۰
- فصل پنجم: قطع رابطه فرزند خواندگی**
- بخش اول: پایان سرپرستی و اعلام بطلان آن ۸۳
۱. فسخ فرزند خواندگی ۸۵
- ۱-۱ فسخ سرپرستی به درخواست مقام قضایی ۸۶
- ۱-۲ فسخ سرپرستی به درخواست سرپرست ۸۶
- ۱-۳ فسخ سرپرستی با توافق طفل بعد از رسیدن به سن کبر با زوجین سرپرست یا موافقت زوجین سرپرست با پدر و مادر واقعی طفل. ۸۷
۲. صدور حکم فسخ سرپرستی ۸۸
- بخش دوم: تعارض قوانین در فرزند خواندگی ۸۹
۱. تعارض قوانین ۸۹
۲. قانون حاکم بر احوال شخصیه ایرانیان مقیم خارج ۸۹
۳. احوال شخصیه ایرانیان غیر شیعه ۹۰
۴. احوال شخصیه اتباع خارجه در ایران ۹۰
۵. قانون حاکم بر فرزند خواندگی در خصوص بیگانگان مقیم ایران ۹۱
- نتیجه گیری ۹۸
- منابع و مأخذ ۱۰۰

مقدمه

۱. بیان مسأله:

فرزند خواندگی یا تبنی؛ یعنی کسی دیگری را که فرزند طبیعی او نیست به فرزندى بپذیرد، در صورتی که به رسمیت شناخته شده باشد نوعی قرابت صرفاً حقوقی ایجاد می کند. به عبارت دیگر با قبول فرزند خواندگی قانون یک رابطه ادعایی پدر - فرزندى یا مادر - فرزندى بین دو نفر ایجاد می کند. فرزند خواندگی در طول تاریخ حقوق سابقه نسبتاً طولانی دارد و در ادوار مختلف با اهداف گوناگون مورد توجه قرار گرفته است. در ایران نیز به علت فواید فردی و اجتماعی و نیاز مبرم جامعه و در جهت حمایت از اطفال بدون سرپرست با آثار حقوقی مشخصی مورد پذیرش قرار گرفته است. لذا در این پایان نامه به بررسی ابعاد فقهی و حقوقی فرزند خواندگی با تکیه بر آرای امام خمینی (س) خواهیم پرداخت.

۲. ضرورت و اهمیت موضوع:

امروزه به علت حوادث طبیعی مثل سیل و زلزله یا در اثر ارتباطات نامشروع کودکان زیادی از نعمت وجود پدر و مادر بی بهره هستند و دور از کانون گرم خانواده در پرورشگاهها زندگی می کنند، آنچه مسلم است اینکه خانواده بهترین و سالمترین محیط برای رشد روح و جسم طفل است. از نظر روانشناسی کودکانی که از پرتو محبت خانواده ها بر خوردارند سالمتر و باهوشتر از کودکان پرورشگاهی می باشند. اسلام نیز توصیه اکید دارد که اینگونه اطفال در خانواده ها رشد کرده با آنها با محبت رفتار شود. این عوامل سبب تاسیس فرزند خواندگی شد.

فرزند خواندگی علاوه بر فوایدی که برای فرزند خوانده دارد برای استحکام اساس خانواده و از بین بردن ناهنجاریهای آشکار و پنهان زن و شوهری که از داشتن فرزند واقعی محروم مانده اند بسیار مفید است. لذا ما در این پژوهش بر آنیم تا به بررسی ابعاد مختلف فرزند خواندگی بپردازیم.

۳. نحوه ارتباط موضوع با حوزه امام و انقلاب:

با توجه به اهمیت و ضرورتی که به آن اشاره شد و نیز نقش دیدگاه امام خمینی (س) در ایران و جهان، در این پایان نامه به دنبال تبیین دیدگاه های فقهای اسلام به ویژه امام خمینی (س) می باشیم.

۴. سؤال اصلی و فرعی پژوهش:

سوال اصلی: ماهیت فرزند خواندگی از نظر فقهی و حقوقی چیست؟

سوالات فرعی:

۱. آیا فرزند خوانده از پدر و مادر خوانده خود ارث می برد و برعکس؟
۲. آیا به فرزند خوانده نفقه تعلق می گیرد؟
۳. چگونه می توان بین فرزند خوانده با پدر خوانده و مادر خوانده ایجاد محرمیت کرد؟
۴. آیا فرزند خواندگی قابل فسخ است؟
۵. با چه مکانیزه های می توان منابعی را جایگزین ارث برای فرزند خوانده کرد؟
۶. آیا قضیه انتخاب فرزند خواندگی (زید) به عنوان فرزند واقعی در صدر اسلام که در قرآن به آن اشاره شده است یک قضیه خاص است یا می تواند به عنوان قضیه حقیقه نیز مطرح شود؟

۷. تعریف مفاهیم، شاخص سازی و عملیاتی کردن مفاهیم:

فرزند خوانده، پدر خوانده، مادر خوانده، ولایت، حضانت، وراثت

فرزند خوانده: فرزندی که از طریق رابطه حقوقی فرزند خواندگی عنوان فرزند یافته است.

مادر خوانده: هر زن که دیگری او را به مادری بپذیرد.

ولایت: به معنی سرپرستی. ولی در اصطلاح شرع اغلب به کسانی می گویند که تصدی امور

جامعه را بدست گیرند.

حضانت: در لغت به معنای پروراندن، پرستاری، دایگی و تیمار داری و در اصطلاح حقوقی عبارت است از نگهداری مادی و معنوی طفل یا مجنون یا زمین گیر توسط کسانی که قانون و شرع موظف دانسته است.

وراثت: انتقال مال یا حق از مالکش در هنگام موت به دیگری به خاطر علاقه و ارتباطی که به واسطه سبب یا نسب بین آن ها وجود دارد.

۸. سازماندهی اولیه پژوهش:

در فصل اول این پژوهش، علاوه بر تعریف فرزند خواندگی از دید فقهاء و حقوقدانان به بیان فواید و تاریخچه آن پرداخته ایم.

در فصل دوم آیات و روایات پیرامون فرزند خواندگی بررسی شده و در ضمن آن نظر احتمالی حضرت امام خمینی (س) در قالب تئوری ایشان مبنی بر نقش زمان و مکان در اجتهاد بیان شده است.

در فصل سوم به شرایط زوجین سرپرست و شرایط فرزند خوانده اشاره شده است.

در فصل چهارم آثار حقوقی حکم سرپرستی بررسی شده است.

و در فصل پنجم علاوه بر بیان احکام و آثار قطع رابطه فرزند خواندگی، به برخی موارد

تعارض در فرآیند پذیرش فرزند خوانده اشاره شده است. در پایان نتیجه کلی این پژوهش آورده شده است.

فصل اول: کلیات

- تعریف فرزند خواندگی
- فواید فرزند خواندگی
- تاریخچه فرزند خواندگی

بخش اول: مفاهیم

۱. تعریف لغوی:

علمای لغت در کتب خود تعاریف مشابهی از فرزند خواندگی ارائه نمودند که در زیر به تعدادی از آنها اشاره می شود :

ابن منظور: «الدعوه بالكسر، ادعاء الولد الدعی غیر ابیه .یقال : دعی بین الدعوه و الدعاه... و الدعی ایضاً: المتبني الذی تناه رجل فدعاه ابنه و نسبه الی غیره.» ، «الدعوه: نسبت دادن فرزند به غیر پدرش. و الدعی یعنی ؛ متبني: کسی که مردی او را به فرزند پذیرفته باشد و سپس او را پسر خود بخواند و او را به غیرش نسبت دهد.»^۱

محب الدین زبیدی حنفی: «الدعوه بالكسر ، الادعاء فی النسب... قال الله تعالی: «و ما جعل ادعیائکم ابنائکم.» و ایضاً (المتهم فی نسبه) و الجمع الادعیاء و (ادعاه) ای (صیره یدعی الی غیر ابیه).» ، «الدعوه یعنی ادعاء در نسب... خداوند متعال می فرماید: «فرزند خوانده های شما را پسران حقیقی شما قرار ندادیم.»^۲ . (نیز کسی که نسبش مورد اتهام است) جمع آن ادعیاء است. و ادعاه یعنی نسبت دادن او به غیر پدرش.^۳

حارث سلیمان فاروقی: «دعی (تجمع علی ادعیاء) (adopted child) (adoption) تبني قانونی يجعل للدعی (الولد المتبني) (legal adoption) من حقوق النسب علی من تناه ما للولد الشرعی علی والده.

تبني الاولاد بموجب القانون:... (adoption of children) تبني الولد دون اربعة عشره او البنت دون الثانيه عشره.^۴... يتبني : يتقبل بنوه ولد ، يتخذ من الولد الطبيعي (غير الشرعی) ابناً او ينسبه لنفسه: يعلن نسب الولد: ای ابن من یکون.

« فرزند خواندگی از نظر قانونی یعنی اینکه فرزند خوانده بر پدر خوانده همان حقوقی را دارد که فرزند حقیقی بر پدرش دارد... فرزند خواندگی به موجب قانون (قانون مدنی) به فرزندى گرفتن

^۱ ابن منظور، لسان العرب، نصح و علقه: علی سیری، بیروت-لبنان: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۱۲، ج ۴، ص ۳۶۲.

^۲ سوره احزاب، آیه

^۳ محب الدین زبیدی حنفی، تاج العروس من شرح القاموس المسمى تاج العروس من جواهر القاموس، بی جا، بی تا، ج ۱۰، ص ۱۲۷.

^۴ حارث سلیمان فاروقی، المعجم القانوني، بی جا، بی تا، ج ۱، صص ۲۴ و ۲۵.